

Ilga Krampuža, *Mg. iur., Mg. soc. sc.*
Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Latvija

BŪVNICĪBAS PUBLISKO PRINCIPU NOZĪME BŪVNICĪBAS PROCESĀ

IMPORTANCE OF PUBLIC PRINCIPLES OF CONSTRUCTION IN PUBLIC PROCESS OF CONSTRUCTION

Summary

The research explores the principles characteristic to the public process of construction: both those stipulated by the Construction Law as legal norms and requirements for architectural and engineering quality requirements, transparency and public participation rules, conditions for sustainable construction and environmental accessibility, as well as those relating to the institutions that during the public process act according to their competence. The paper provides description of the principles of administrative process that are bound to the public process of construction as a specific sub-branch of the administrative process. The significance of the principles has been studied using the experience of Estonia, Lithuania and Finland in defining the public process of construction.

Atslēgvārdi: būvniecības publiskais process, principi, galvenie principi

Keywords: public process of construction, principles, main principles

Ievads

Būvniecības likuma¹ 4. pantā iestrādāti būvniecības publiskā procesa principi, tomēr būvniecības publiskajā procesā svarīgi ir arī likumā neminēti principi. Rakstā analizēta principu nozīme būvniecības publiskā procesa norisē, raugoties no vēsturiskā aspekta, kā arī balstoties uz tiesību zinātnē paustajām atziņām un tiesu praksi. Raksta mērķis ir noskaidrot būvniecības publiskā procesa nozīmi šobrīd. Mērķa sasniegšanai izvirzīti uzdevumi: 1) analizēt principu nozīmi būvniecības publiskā procesa attīstībā vēsturiskā aspektā, aplūkojot juridiskās domas un tiesu prakses atziņas; 2) izpētīt kaimiņvalstu Lietuvas, Somijas un Igaunijas pieredzi būvniecības publiskā procesa principu nozīmes noteikšanā; 3) ņemot vērā būvniecības publisko principu nozīmi būvniecības publiskajā procesā – sagrupēt būvniecības publiskā procesa principus.

Kopš Būvniecības likuma² spēkā stāšanās 2014. gada 1. oktobrī ir aktualizējusies būvniecības publisko principu nozīme būvniecības publiskajā procesā. Tiesībzinātnē

¹ Būvniecības likums: LV Likums. Latvijas Vēstnesis, 2013. 30. jūlijs, Nr. 146.

² Ibid.

un praksē ir atrodami viedokļi par būvniecības principu izmantošanu³, tomēr par būvniecības procesa principu nozīmi būvniecības publiskajā procesā paplašināta analīze nav veikta.

Akadēmisko terminu vārdnīcā jēdziens “nozīme” skaidrots kā jēga, saturs. Pamatoties uz uzkrāto tiesību teorijas, judikatūras un normatīvo aktu analīzi, pētījumā tiks aplūkota būvniecības publisko principu nozīme būvniecības publiskajā procesā, principu aplūkojot kā “ideju”⁴, kas dod virzienu būvniecības publiskā procesa jautājumu risināšanā.

Būvniecības publiskā procesa principu vēsturiskā attīstība ir saistāma ar valsts, pilsētu un apdzīvoto vietu attīstību, būvniecības publiskā procesa mērķu apzināšanu. Katrā attīstības periodā vai nu papildināta esošo principu izpratne, vai veidojušās jaunas atziņas, kas, iespējams, varētu iegūt principa statusu.⁵ Savulaik tiesību teorijā atzīts, ka pamatprincipi, kas izriet no demokrātiskas un tiesiskas valsts iekārtas, būtu pilnīgi precīzi jāparedz likuma tekstā, jo tie Latvijā nav (pietiekami labi) pazīstami,⁶ tādējādi dodot šiem principiem papildu attīstības iespēju. Minētajiem atbilst galvenie pārvaldes darbības principi, kas būtiski arī būvniecības publiskajā procesā, piemēram, tiesiskuma jeb tiesību virsvadības princips un cilvēktiesību ievērošanas princips; likuma prioritātes princips; tiesiskās paļāvības princips; atklātības princips; labas administrācijas princips un tā konkretizējums (ieskaitot “indivīdam draudzīgu” servisu, atklātību, informēšanas pienākumu); iestādes kā sabiedrības, nevis savu interešu paudzējas; pārvaldes pastāvīgās uzlabošanas princips; subsidiaritātes princips pārvaldes institucionālajā sistēmā, principu atvērtības princips.⁷

Tagad izpratne par būvniecības publisko principu nozīmi ir mainījusies.⁸ Šādam secinājumam apstiprinājums rodams arī tiesu praksē. Piemēram, lietā, kur tika risināts strīds par dažādu interešu samērošanu un ierobežojumu noteikšanu Baltijas jūras krasta kāpu aizsargjoslā, tika konstatēts, ka normatīvajos aktos nav paredzēta situācija, kad tiesiski uzbūvēta ēka iet bojā ugunsgrēkā un ēkas īpašnieks vēlas to atjaunot. Rezultātā pamatoti nonākts pie atbalstāmas atziņas, ka jautājuma izlemšanā

³ Bērtaitis S. Kaimiņu iebildumu ietekme uz būvniecības ieceres realizāciju. Pieejams: http://rmsforum.lv/admuploads/file/4_bertaitis_ni2017.pdf [aplūkots 2019. gada 29. aprīlī]; Bērtaitis S. Biroju ēku būvniecības aktuālās problēmas. Jurista Vārds, 2018. 12. jūnijs, Nr. 24; Būvniecības valsts kontroles birojs. Tiesu nolēmumu un lēmumu pārskats būvniecības jomā (2015. gada 1. janvāris – 2016. gada februāris). Pieejams: https://bvk.gov.lv/sites/default/files/spriedumu_lemumu_apkopojums_2016_febr_.pdf [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].

⁴ Princips. Oxford Living Dictionaries. Pieejams: <https://lv.oxforddictionaries.com/definition/PRINCIPALS>. [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].

⁵ Krampuža I. Būvniecības publiskā procesa principu attīstība. Pieejams: <https://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/download/2891/3297> [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].

⁶ Levits E. Valsts pārvaldes iekārtas likuma koncepcija. a daļa. Administratīvās kapacitātes uzlabošana un Valsts pārvaldes iekārtas likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 26. jūnijs, Nr. 95.

⁷ Ibid.

⁸ Ziemele I. Satversmes tiesas loma konstitucionālo principu aizsardzībā un piemērošanā. Jurista Vārds. 2017. 21. novembris. Nr. 48.

par tiesībām atjaunot bojāgājušu ēku likuma nepilnība jānovērš, ņemot vērā arī vispārējos tiesību principus, visupirms jau tiesiskās paļāvības principu.⁹

Ne mazāk būtisks būvniecības publiskajā procesā ir lietderīguma princips. Piemēram, lai gan patvaļīgas būvniecības lietās likumdevējs ir izdarījis lietderības apsvērumus, bet joprojām ir vērtējams samērīgums pienākumam atjaunot iepriekšējo stāvokli.¹⁰ Tāpat saprotams, ka būvniecības publiskajā procesā jāievēro cilvēktiesību principi. Piemēram, valsts pārvaldei un arī pašvaldībai ir pienākums novērst apdraudējumu, ko sabiedrībai rada bīstamas būves esība. Minētais izriet no Latvijas Republikas Satversmē¹¹ nostiprinātajām tiesībām uz dzīvību un veselību.¹² Šādos gadījumos pašvaldībai ir pienākums reaģēt, pieņemt lēmumu un uzlikt būves īpašniekam būvi sakārtot vai nojaukt.

Jāatzīst, ka Būvniecības likuma strukturālā uzbūve balstīta uz minēto principu iedzīvināšanu likumā būvniecības publiskā procesa nodrošināšanai, jo, ņemot vērā konkrēto principu saturu¹³ un uzdevumus, atvasināmi priekšnoteikumi būvniecības publiskā procesa norisei.

Tiesību teorijā atzīts, ka katrā tiesību nozarē, pat apakšnozarē pastāv “no tiesiskas valsts principa izrietošas vispārpieņemtas pamatnostādnes, galvenie noteikumi”¹⁴. Arī būvniecības publiskajā procesā ir īpaši principi, uz kuriem būvniecības publiskais process balstās.

Būvniecības publiskajam procesam piemītošajiem principiem jāatbilst publisko tiesību uzdevumiem, tas ir, “sabalansēt indivīda un sabiedrības intereses”¹⁵, kā arī līdzsvarot pašvaldības publiskās intereses un būvniecības pasūtītāja intereses¹⁶, tajā pašā laikā gan nodrošinot to, ka valsts neiejaucas “būvniecības brīvībā”, gan garantējot personas tiesības uz kvalitatīvu būvniecības publiskā procesa norisi. Turklāt būvniecības publiskā procesā jānodrošina būvniecības procesa dalībnieki no pārmērīgas birokrātiskās procedūras jeb racionāla, efektīva procesa norise.

⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2015. gada 2. marta lēmums lietā Nr. 2014-16-01. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/272583-par-tiesvedibas-izbeigšanu-lieta-nr-2014-16-01> [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī]; Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018. gada 21. decembra spriedums lietā Nr. A420351913, SKA-261/2018. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/buvniecibas-tiesibas> [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].

¹⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2018. gada 25. maija spriedums lietā Nr. A420430912, SKA-29/2018. Pieejams: <https://at.gov.lv/downloadlawfile/5499> [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].

¹¹ Latvijas Republikas Satversme: LV Likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1. jūlijs, Nr. 43.

¹² Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019. gada 15. februāra lēmums lietā Nr. A420299118, SKA-922/2019. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5815> [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].

¹³ Danovskis E. Publisko un privāto tiesību dalījuma ieviešana un nozīme Latvijā pēc neatkarības atjaunošanas. No: Juridiskā zinātne, 2011, Nr. 2, 27.–39. lpp., 3.1. punkts.

¹⁴ Rezevska D. Administratīvā procesa principi. No: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 117. lpp.

¹⁵ Briede J. Administratīvais akts. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 84. lpp.

¹⁶ Bērtaitis S. Kaimiņu iebildumu ietekme uz būvniecības ieceres realizāciju. Pieejams: https://rms-forum.lv/admuploads/file/4_bertaitis_ni2017.pdf [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].

Vēl pirms neilga laika pamatoti tika atzīts, ka praksē tiesību principi tiek piemēroti samērā reti, bieži tiek ignorēti, ja vien nav atrunāti rakstītajās tiesību normās,¹⁷ Būvniecības likumā atsevišķi likumdevēja principi ir nostiprināti kā tiesību normas, savukārt daļa principu veido izpratni par būvniecības publiskā procesa stadijām, konkrētu darbību norisi, piemēram, būvatļaujas izsniegšanu, būvdarbu uzsākšanu.

Būvniecības likuma¹⁸ 4. pantā, kas tika pieņemts 2013. gada 9. jūlijā un stājās spēkā 2014. gada 1. oktobrī, kā tiesību normas nostiprināti šādi principi: arhitektoniskās kvalitātes princips, inženiertehniskās kvalitātes princips, sabiedrības līdzdalības princips, ilgtspējīgas būvniecības princips, vides pieejamības princips.

Tomēr Būvniecības likuma tvērums ir daudz plašāks par minēto principu robežām, jo būvniecības publiskajā procesā iekļautas gan visas būvniecības procesa stadiju pamatregulējums: būvniecības ieceres sagatavošana, būvatļaujas izsniegšana, projektēšana, būvdarbi, būvniecības kontrole, atbildība būvniecībā, apdrošināšanai būvniecībā, būves ekspluatācijai; gan valsts un pašvaldības institūciju kompetence (Ministru kabineta, par būvniecību atbildīgo ministriju, nozaru ministriju, par būvniecības nozari atbildīgās ministrijas pakļautības iestāžu, Būvniecības valsts kontroles biroja); gan būvnormatīvu tehniskās prasības, prasības, kas izvirzītas būvei un būvizstrādājumiem, būvkomersantu reģistrācijai, klasifikācijai un būvniecības informatīvās sistēmas darbībai. Tātad būvniecības principiem jādarbojas plaša jautājumu loka regulēšanā. Tāpēc nepieciešams iepazīties ar kaimiņvalstu, ar kurām ir kopīga vai līdzīga attīstības vēsture, būvniecības principu definējumu būvniecības publisko procesu regulējošajos normatīvajos aktos.

Aplūkojot Igaunijas Būvniecības kodeksa (stājās spēkā 2015. gada 1. jūlijā)¹⁹ noteikumus, redzams, ka pirmajā nodaļā kā tiesību normas nostiprināti principi, kas būtu uzskatāmi par būvniecības procesa virsprincipiem minētā likuma kontekstā, piemēram, labas prakses princips, drošības princips, vides nekaitīguma (stabilitātes) princips, profesionālisma princips. Turklāt kodeksam ir vispārējā un sevišķā daļa, kur vispārējā daļa satur pamatprasības un prasības gan ēkām, gan speciālām būvēm, bet sevišķā jeb īpašā daļa attiecas uz īpašiem būvobjektiem, piemēram, īpašām ēkām, autoceļiem, hidrotehniskām būvēm un atšķirīgām prasībām šiem speciālajiem objektiem, to skaitā uzraudzības procesu, efektīvu atļauju izsniegšanas kārtību. Turklāt kodekss apkopo vienā tiesību aktā iepriekš likumos un būvnoteikumos izkaisītās dažādās būvniecību regulējošās tiesību normas un ietver visiem būvniecības dalībniekiem saistošus noteikumus par būvniecības procesu.

Lietuvas Būvniecības likumā ir citāda pieeja būvniecības virsprincipu iedzīvināšanā. Iepazīstoties ar Lietuvas Būvniecības likumu²⁰ (jaunā versija spēkā no 2017. gada 1. janvāra), jāatzīst, ka pamatā būvniecības principi nav nostiprināti kā tiesību normas,

¹⁷ Briede J., 87. lpp.

¹⁸ Būvniecības likums.

¹⁹ Building Code: Igaunijas Republikas likums. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/504042019002/consolide> [aplūkots 2019. gada 12. maijā].

²⁰ LIETUVOS RESPUBLIKOS STATYBOS ĮSTATYMAS: Lietuvas Republikas likums. Pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/en/legalAct/TAR.F31E79DEC55D/KxCkWXVktR> [aplūkots 2019. gada 12. maijā].

bet likuma panti izvērsti skaidro principu būtību. Piemēram, Būvniecības likuma 4. pants paredz pamatprasības ēkām, to struktūrai un nosacījumiem, kas jāievēro projektēšanā. Būvniecības likuma 5. pants paredz būtiskākās prasības arhitektoniskiem risinājumiem, piemēram, prasības, lai ēka būtu uzprojektēta tā, lai ir saderīga ar ainavu, atbilstu ēkas mērķim, saskaņojot arhitektūras, inženiertehniskos un tehnoloģiskos un inženiertehniskos risinājumus; arhitektūras risinājumiem, kuri jāparedz tā, lai veidotu harmonisku, vienotu veselumu un objekts iederētos vidē; konstrukcijai jāatbilst universālās konstrukcijas prasībām par būvniecības drošību un mērķi. Būvniecības likuma 6. pantā apkopotas vides, ainavu, nekustamā kultūras mantojuma un citas aizsardzības (piemēram, drošība), trešo personu interešu aizsardzības prasības, kuras var raksturot šādi: veicot ēkas būvdarbus, izstrādājot būvprojektu, būvējot ēku, izmantojot to un uzturot to, papildus Būvniecības likumam obligāti jāievēro arī citi normatīvie dokumenti ēkas drošības un galamērķa sasniegšanai. Minētos nosacījumus paredz dažādi normatīvie akti, kas aktualizē: 1) plānotās saimnieciskās darbības vides aizsardzības un ietekmes uz vidi novērtējumu; 2) aizsargājamo teritoriju, ainavu, nekustamo kultūras mantojuma vērtību un to teritoriju aizsardzību; 3) civilo aizsardzību; 4) veselības aprūpi un sabiedrības veselības aprūpi; 5) darba drošība un veselība, sabiedrības veselības drošība; 6) enerģijas objektu un iekārtu kodoldrošību un tehnisko drošību; 7) potenciāli bīstamu iekārtu uzturēšanu; 8) infrastruktūras uzturēšanu; 9) personu sociālo aizsardzību. Kā atsevišķi principi Būvniecības likuma 7. pantā izšķirti būvniecības tehniskās standartizācijas pamatprincipi, kas parāda likumdevēja uzsvērtas rūpes par būvju drošību.

Somijas Zemes izmantošanas un būvniecības likumā visupirms nostiprināts labvēlīgas dzīvesvides un ekoloģiski, ekonomiski, sociāli ilgtspējīgas attīstības veicināšanas princips.²¹ Likuma prasības varētu definēt kā priekšnoteikumus minētā principa īstenošanai, proti, kā zināmu ceļvedi, lai radītu labvēlīgu dzīvesvidi un veicinātu ekoloģisku, ekonomisku, sociāli ilgtspējīgu valsts attīstību caur būvniecības prizmu. Otrkārt, Somijas Zemes izmantošanas un būvniecības likumā aktuāls ir princips nodrošināt, ka ikvienam ir tiesības piedalīties būvniecības sagatavošanas procesā – informācija par izskatāmajiem jautājumiem ir pieejama, kā arī tas, ka būvniecības darbi jāplāno augstā kvalitātē. Likuma 12. iedaļā noteikti būvdarbu vadīšanas mērķi: labas dzīvesvides radīšana, kas ir sociāli funkcionāla un estētiski harmoniska, kas ir droša un patīkama un kalpo tās lietotāju vajadzībām; radītie objekti nodrošina ilgtspējīgu un ekonomisku būvniecības ciklu un vienlaikus ir sociāli un ekonomiski dzīvotspējīgi, spēj radīt un uzturēt kultūras vērtības. Treškārt, jāatzīst, ka īpaša uzmanība veltīta valsts un pašvaldības iestāžu un amatpersonu kompetences definējumam būtībā pamatprincipu līmenī. To varētu tulkot kā valsts pārvaldes rūpes par ikvienam būvniecības dalībniekam skaidras procedūras izveidi, vienlaikus nodrošinot saudzīgu, saglabājošu attieksmi pret vidi, kur plānojama un realizējama būvniecība. Definēti arī vispārējie priekšnoteikumi par darbu veikšanu, prasības ēkām, piemēram, ka ēkai jāiekļaujas apbūvētajā vidē un ainavā, tai ir proporcionāli jāatbilst skaistuma prasībām; ēkai jāatbilst pamatprasībām par konstrukcijas izturību un stabilitāti, ugunsdrošību, higiēnu, drošību lietošanā, trokšņa

²¹ Land-use and Building Act. No. 132: Somijas likums. Pieejams: <https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990132.pdf> [aplūkots 2019. gada 12. maijā].

samazināšanu un enerģijas ekonomiju un izolāciju, kā to nosaka paredzētais lietošanas veids. Turklāt paredzēts, ka būvniecībai jebkurā gadījumā jāatbilst labas būvniecības praksei, jā rūpējas par to, lai netiktu pārkāptas vēsturiskas vai arhitektūras vērtības.²²

Secināms, ka pieeja attiecībā uz principu definējumu un nozīmīguma piešķiršanu ir diezgan līdzīga Latvijas Būvniecības likuma tvērumam – visu aplūkoto valstu būvniecības regulējumā ir atzīti galvenie principi, kas regulē vispārātzītu vērtību iestrādi būvniecības publiskajā procesā, piemēram, labvēlīgas dzīvesvides radīšana, kura īstenojama būvniecības publiskā procesa un teritorijas plānošanas ciešā saskarē, ikvienam ir tiesības piedalīties būvniecības sagatavošanas procesā; būvdarbu un būvju drošības garantēšana. Atšķirīgs ir vien realizācijas mehānisms. Proti, vai nu definējot būvniecības publiskā procesa principus kā tiesību normas, vai atstājot to skaidrojumu plašākā izklāstā un iegūstot tiesību normu interpretācijā, vienlaikus tomēr piešķirot šādām prasībām imperatīvu raksturu. Redzams, ka tiesiskās domas attīstība par būvniecības publiskā procesa galvenajiem principiem ir izvirzījusi arhitektoniskās un inženiertehniskās kvalitātes principu, atklātības un sabiedrības līdzdalības principus, ilgtspējīgas būvniecības un vides pieejamības principus, tomēr būvniecības publiskā procesa realizācijas prasa būvniecības publiskā procesa principu izpratni paplašināt, iekļaujot principu statusā arī citus nozīmīgus principus, kas pielīdzināmi virsnoteikumiem būvniecības publiskā procesa regulēšanā. Tādi principi atspoguļo būvniecības publiskā procesa gaitu, samēro pretrunīgās intereses un valsts pārvaldei tās kompetences ietvaros ļauj pieņemt katrā konkrētā procesa stadijā atbilstošus būvniecības publiskā procesa dalībniekiem saistošus lēmumus. Piemēram, par nenoliedzamu virsnoteikumu gan no likumdevēja, gan tiesu prakses viedokļa ir atzīstams sabiedrības līdzdalības princips, kas apstiprina teritorijas plānošanas un būvniecības jomas tiesiskā regulējuma komplekso raksturu un kopsakarā ar dažādu interešu samērošanu paredz ievērot ierobežojumus, kas teritorijas plānošanas un būvniecības normatīvajos aktos noteikti sabiedrības un vides interesēs. Savukārt šādu interešu īstenošana iespējama, nodrošinot sabiedrības līdzdalības principa īstenošanu. Tāpēc atzīstams, ka vispārējie tiesību principi, Latvijas Republikas Satversme, teritorijas plānošanas principi un citas vides tiesību normas arī būvniecības publiskajā procesā pašvaldībām uzliek pienākumu uzklaut arī izvērtēt dažādus viedokļus, izmantot precīzu, pilnīgu un aktuālu informāciju²³. Piemēram, situācijā, kad, iebilstot pret būvatļauju, persona nevar norādīt detalizētu informāciju par konkrētiem vides kaitējuma draudiem, tas nav pietiekams iemesls, lai secinātu, ka tādat pieteikums nav iesniegts vides aizsardzības interešu nodrošināšanas nolūkā, un liegta līdzdalības tiesības būvniecības publiskajā procesā.²⁴

Nav šaubu, ka vispārējo tiesību principu kā informatīva elementa raksturs nozīmē to, ka principi kā īstas tiesību normas un tādā pašā veidā kā rakstītās tiesību normas

²² Ibid.

²³ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017. gada 6. oktobra spriedums lietā Nr. 2016-24-03. Pieejams: https://http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/11/2016-24-03_Spriedums.pdf [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].

²⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2018. gada 6. janvāra lēmums lietā Nr. 6-70016717/6, SKA-757/2018. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/buvniecibas-tiesibas> [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].

piešķir personai subjektīvās tiesības un uzliek juridiskus pienākumus, proti, ir vērsti uz tiesisko seku nodibināšanu.²⁵ Latvijas būvniecības publiskajā procesā, līdzīgi kā Igaunijas Būvniecības publiskajā procesā, var identificēt principus, kas atbilstu visām tiesību normai raksturīgajām pazīmēm: tai ir vispārstaistošs spēks, tā piemērojamību nodrošina valsts tiesu vai izpildu vara piespiedu kārtā, tā izmantojama vairākkārt²⁶, kas atzīstami par imperatīvu valsts definētu prasību izpildes pieprasījumu. Vienlaikus atrodami būvniecības principi kā pamatnostādnes, galvenie noteikumi, uz kuriem būvniecības publiskais process balstās, līdzīgi kā Lietuvā un Somijā.

Jāatzīst, ka būvniecības publiskajam kā specifiskam administratīvajam procesam ir saistoši Administratīvā procesa likumā²⁷ nostiprinātie – no dabiskajām tiesībām, citiem vispārējiem tiesību principiem, atklāti no normatīvajiem aktiem vai visas tiesiskās sistēmas kopumā²⁸ izveidoti, radīti tiesību principi: privātpersonas tiesību ievērošanas princips, vienlīdzības princips, tiesiskuma princips, tiesību normu saprātīgas piemērošanas princips, patvaļas aizlieguma princips, tiesiskās palāvības princips, likuma atrunas princips, demokrātiskās iekārtas princips, samērīguma princips, likuma prioritātes princips, procesuālā taisnīguma princips. Šo principu nozīmīgums izpaužas visas sabiedrības pamatvērtību aizsardzībā, to skaitā sabiedrības drošības, citu personu aizsardzības, dažādu interešu, kas saduras būvniecības publiskajā procesā, samērošana, jebkuras darbības izvērtēšana caur atbilstības, nepieciešamības un sasniedzamā mērķa prizmu. Tātad ar būvniecības publiskā procesa principu palīdzību tiek sekmēta kvalitatīva būvniecības pakalpojuma saņemšana, līdzsvarota visu iesaistīto būvniecības dalībnieku tiesību īstenošana, sabiedrības un kaimiņu interesēm atbilstoša pārredzama, atklāta būvniecības publiskā procesa norise.

No aktualizēto principu nozīmes aspekta raugoties, izšķirami būvniecības publiskajam procesam raksturīgie principi, turklāt tos attiecīgi sagrupējot:

- 1) Virsprincipi jeb galvenie principi, kas izvirza arhitektoniskās un inženiertehniskās kvalitātes prasības, atklātības un sabiedrības līdzdalības noteikumus, ilgtspējīgas būvniecības un vides pieejamības nosacījumus.
- 2) Principi kā priekšraksti, kas attiecas uz institūcijām, kuras būvniecības publiskajā procesā drīkst rīkoties atbilstoši savai kompetencei.
- 3) Principi, kas paredzēti Administratīvā procesa likumā un aktuāli saistībā ar sabiedrības pamatvērtību aizsardzību, to skaitā sabiedrības drošības, citu personu aizsardzības, dažādu interešu, kas saduras būvniecības publiskajā procesā, samērošanu, jebkuras darbības izvērtēšanu caur atbilstības, nepieciešamības un sasniedzamā mērķa redzējumu.

²⁵ Rezevska D. Kas ir vispārējie tiesību principi? No: Vispārējie tiesību principi: tiesiskā drošība un tiesiskā palāvība. Valsts pārvalde. *Business. Jurisprudence. Rakstu krājums*. R. Balodis (zin. vad.). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 19. lpp.

²⁶ *Ibid.*, 19. lpp.

²⁷ Administratīvā procesa likums: LV Likums, Latvijas Vēstnesis, 2001. 14. novembris, Nr. 164., 4.–141. pants.

²⁸ Rezevska D., 2013, 119. lpp.

Kopsavilkums

Būvniecības publiskā procesa jaunās tiesiskās kārtības radīšana, dažādu interešu aktualizēšana, papildus tiesiski regulējamu aspektu pieaugums pieprasa būvniecības publiskā procesa principu izmantošanu būvniecības publiskā procesā nepieciešamo jautājumu taisnīgā risināšanā.

Būvniecības publiskā procesa principu izpratne laika gaitā papildinājusies vai radušās jaunas atziņas, kas, iespējams, varētu iegūt principa statusu.

Ar būvniecības publiskā procesa principu palīdzību tiek sekmēta kvalitatīva būvniecības pakalpojuma saņemšana, līdzsvarota visu iesaistīto būvniecības dalībnieku tiesību īstenošana, sabiedrības un kaimiņu interesēm atbilstoša pārredzama, atklāta būvniecības publiskā procesa norise.

Dažādās valstīs ir līdzīga pieeja principu definēšanā un nozīmīguma piešķiršanā. Aplūkoto valstu būvniecības publiskajā procesā tiek atzīts, ka ir galvenie principi, kas regulē vispārārtzītu vērtību iestrādi būvniecības publiskajā procesā, kā arī principi, kas regulē būvniecības publiskā procesa norisi un izriet no galvenajiem principiem.

Tiesiskās domas attīstība par būvniecības publiskā procesa galvenajiem principiem ir izvirzījusi arhitektoniskās un inženiertehniskās kvalitātes principu, atklātības un sabiedrības līdzdalības principus, ilgtspējīgas būvniecības un vides pieejamības principus, tomēr būvniecības publiskā procesa realizācija prasa būvniecības publiskā procesa principu izpratni paplašināt, iekļaujot principu statusā arī citus nozīmīgus principus, kas pielīdzināmi virsnoteikumiem būvniecības publiskā procesa regulēšanā. Tādi principi atspoguļo būvniecības publiskā procesa gaitu, samēro pretrunīgās intereses un valsts pārvaldei tās kompetences ietvaros ļauj pieņemt katrā konkrētā procesa stadijā atbilstošus būvniecības publiskā procesa dalībniekiem saistošus lēmumus.

Būvniecības publiskajam procesam raksturīgos principus, ņemot vērā to nozīmi būvniecības publiskajā procesā, var sagrupēt, šķirot virsprincipus jeb galvenos principus; principus kā priekšrakstus; principus, kas paredzēti Administratīvā procesa likumā un aktuāli saistībā ar sabiedrības pamatvērtību aizsardzību.

BIBLIOGRĀFIJA

1. Bērtaitis S. Biroju ēku būvniecības aktuālās problēmas. *Jurista Vārds*, 2018. 12. jūnijs, Nr. 24.
2. Briede J. Administratīvais akts. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003.
3. Danovskis E. Publisko un privāto tiesību dalījuma ieviešana un nozīme Latvijā pēc neatkarības atjaunošanas. No: *Juridiskā zinātne*, 2011, Nr. 2, 27.–39. lpp., 3.1. punkts.
4. Levits E. Valsts pārvaldes iekārtas likuma koncepcija. A. daļa. Administratīvās kapacitātes uzlabošana un Valsts pārvaldes iekārtas likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 26. jūnijs, Nr. 95.
5. Rezevska D. Administratīvā procesa principi. No: *Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 115.–120. lpp.
6. Rezevska D. Kas ir vispārējie tiesību principi? No: *Vispārējie tiesību principi: tiesiskā drošība un tiesiskā palīdzība*. Valsts pārvalde. *Bizness. Jurisprudence. Rakstu krājums*. Autoru kolektīvs Ringolda Baloža vadībā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 17.–21. lpp.

7. Ziemele I. Satversmes tiesas loma konstitucionālo principu aizsardzībā un piemērošanā. Jurista Vārds. 2017. 21. novembris. Nr. 48.

Normatīvie akti

8. Administratīvā procesa likums: LV Likums, Latvijas Vēstnesis, 2001. 14. novembris, Nr. 164, 4.–14¹. pants.
9. Būvniecības likums: LV Likums. Latvijas Vēstnesis, 2013. gada 30. jūlijs, Nr. 146.
10. Latvijas Republikas Satversme: LV Likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1. jūlijs, Nr. 43.
11. Building Code: Igaunijas Republikas likums. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/504042019002/consolide> [aplūkots 2019. gada 12. maijā].
12. Land-use and Building Act No. 132: Somijas likums. Pieejams: <https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990132.pd> [aplūkots 2019. gada 12. maijā].
13. LIETUVOS RESPUBLIKOS STATYBOS ĮSTATYMAS: Lietuvas Republikas likums. Pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/en/legalAct/TAR.F31E79DEC55D/KxCkWXVktR> [aplūkots 2019. gada 12. maijā].

Juridiskā prakse

14. Būvniecības valsts kontroles birojs. Tiesu nolēmumu un lēmumu pārskats būvniecības jomā (2015. gada 1. janvāris – 2016. gada februāris). Pieejams: https://http://bvkb.gov.lv/sites/default/files/spriedumu_lemumu_apkopojums_2016_febr_.pdf [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].
15. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2015. gada 2. marta lēmums lietā Nr. 2014-16-01. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/272583-par-tiesvedibas-izbeigsanu-lieta-nr-2014-16-01> [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].
16. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017. gada 6. oktobra spriedums lietā Nr. 2016-24-03. Pieejams: https://http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/11/2016-24-03_Spriedums.pdf [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].
17. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2018. gada 6. janvāra lēmums lietā Nr. 6-70016717/6, SKA-757/2018. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/buvniecibas-tiesibas>
18. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2018. gada 25. maija spriedums lietā Nr. A420430912, SKA-29/2018. Pieejams: <https://at.gov.lv/downloadlawfile/5499> [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].
19. Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018. gada 21. decembra spriedums lietā Nr. A420351913, SKA-261/2018. Pieejams: <https://http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/buvniecibas-tiesibas>. [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].
20. Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019. gada 15. februāra lēmums lietā Nr. A420299118, SKA-922/2019. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5815> [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].

Interneta resursi

21. Bērtaitis S. Kaimiņu iebildumu ietekme uz būvniecības ieceres realizāciju. Pieejams: https://rmsforum.lv/admuploads/file/4_bertaitis_ni2017.pdf [aplūkots 2019. gada 29. aprīlī].
22. Krampuža I. Būvniecības publiskā procesa principu attīstība. Pieejams: <https://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/download/2891/3297> [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].
23. Princip. Oxford Living Dictionaries. Pieejams: <https://lv.oxforddictionaries.com/definition/PRINCIPS>. [aplūkots 2019. gada 30. aprīlī].